

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2021

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 26.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo tše ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephephe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tše o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tše o tlogo di araba.
3. Lephephe le le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dingwalotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama/Tiragatšo	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C ka tsela ye e latelago:
  - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo ya KGAPELETŠO.
  - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dingwalotšhaba.
  - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI/DINGWALOTŠHABA) LE KAROLONG YA C (PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO)
  - Araba dipotšišo ka dipuku tše o di badilego FELA
  - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA DITSOPOLWA
    - Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C
    - Ge o araba potšišo ya ditsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C
    - Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla
6. BOTELELE BJA DIKARABO
  - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a 250–300
  - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dingwalotšhaba le Papadi/Terama/Tiragatšo, karabo e be mantšu a 400–450
  - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa
  - Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwi ka mokgwa wa maleba
7. Latela ditaelo tše di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.

8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwi le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

DITENG

KAROLO YA A: THETO				
Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.				
NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA	
1.	'Thaka e tshese'	Potšišo ye telele	10	6
2.	'Bjola bophelo ke bo katakatela ka sa morago'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3.	'Serope sa mabu a Afrika'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4.	'O gorogile'	Potšišo ya setsopolwa	10	9
LE				
Sereto seo se sa bonwago (Ke kgapeletšo).				
5.	'Tshadi itshwabeleng'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
<p>ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C.</p>				
KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA				
PADI: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.				
6.	<i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25	12
7.	<i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	12
8.	<i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25	14
9.	<i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	14
GOBA				
DINGWALOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.				
10.	<i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	16
11.	<i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	17
KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO				
Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.				
12.	<i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ye telele	25	19
13.	<i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	19
14.	<i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	22
15.	<i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye ditsopolwa	25	22
16.	<i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	24
17.	<i>Lehufa</i>	Potšišo ya ditsopolwa	25	24

***ELA HLOKO:** Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya ditsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa) GOBA	6–9		
B: Dikanegelotšhaba (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	10–11	1	
C: Papadi/Terama/Tiragatšo (Potšišo ye telele goba ya ditsopolwa)	12–17	1	
<p>*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O ka se arabe dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.</p>			

KAROLO YA A: THETO***MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo*****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Sekaseka ka fao mongwadi a tšweleditšego morumokwano seretong se.

THAKA E TSHESE – MM Rakoma

- 1 Tihakahlakano ke ya eng?
- 2 Tsela le tla e bona neng?
- 3 Ba le lwetše balwelatokologo,
- 4 La lokologa la ba kgatelelong.

- 5 Koša e a kwagala,
- 6 Mohlodi e a o bina,
- 7 Ditsebe di a thibana
- 8 Eupša modumo ke setu fela.

- 9 Ntwa ke ya kgakanego,
- 10 Le kodumetše le a lwa,
- 11 La feleletša ka go hwa,
- 12 Dihlabane ke mekokoba.

- 13 Dithoro tša mabele a šele
- 14 Le a ja la ba la di nwa,
- 15 Tlala ya no šima e le swere.
- 16 La feleletša ka go wa.

- 17 'Bana le sa le bona
- 18 Ebile le nabo,
- 19 Sa bona selo ke sa lena,
- 20 Mekgato e thiba dinko.

- 21 E gare e a gwaya le a tseba,
- 22 Ke tlala ya mokhora wa tokologo,
- 23 Tlabego e le aparetše,
- 24 Tahlego e le tswetše.

[Letl. 72–73]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša sereto se ka tsenelelo le tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

BJOLA BOPHELO KE BO KATAKATELA KA SA MORAGO – M Mamabolo

- 1 Ka ntakapedi ke bo bone ke thole mahlong a sehlalefi,
- 2 Dihlaeng tša ka bo nkgalaketše wa sekgopha ke kwele,
- 3 Go hlwa ke orela sebatama se tee le bjona
- 4 Ke go ikgogogela matswabadi, bogwahla le boitsholo.
- 5 Ka mehutahuta a ka mabotlelong ke kuketše,
- 6 Kgagolamegolo le dintshe ke galampetše nabo,
- 7 Bophelo bjola ga ke bo sotolle
- 8 Bankane le methepa bo mpharile ka bona ka leboga,
- 9 Eupša ba bile dikgenkgerepe tšeo di segago ka leino le tee
- 10 Mola ka le lengwe di epa.
- 11 Tša bophelo bjola ke di nyakuretše ka kelohloko,
- 12 Go katakatela morago go tšona ke go ikadietša ke bone.
- 13 Lesego le le tamollwago ka fale ke phiri yeo e re dikologago,
- 14 Menwešano le mekgogišano yela ke bohvirihwiri re diranago,
- 15 Ke phonkgetše ka gare ga tšona dingalo tša nthuta setho.

[Letl. 96–97]

2.1 Tsopola:

2.1.1 Tshwantšhišo ye sereti se e dirišitšego go laetša gore o thoma go bona gore bophelo ke eng le gore bo gakantšha le ditsebi.

2.1.2 Mothofatšo wo sereti se o dirišitšego go laetša gore bophelo bo ka dira gore o bone o kare o a ratwa. (2)

2.2 Laetša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto. (2)

2.3 Hlaloša ka mo kgetho le tirišo ya mantšu e dirišitšwego ka gona mothalothetong wa 2. (2)

2.4 Na moya wo o fokago seretong se ke wa mohuta mang? Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)

2.5 Na o bona molaetša wa sereto se o ka ba le khuetšo maitshwarong a batho? Fahlela karabo ya gago. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SEROPE SA MABU A AFRIKA – LE Mphasha

- 1 Kgakgathi ke efe bana ba mpa?
- 2 Re reng re nkgišetšana mahwafa?
- 3 Sa mabu serope re bakela eng?
- 4 Ntlolele ga e tswale kgoši ba gešo.

- 5 Re se filwe ke Mmopatšohle rope se,
- 6 A re se jeng, re thothe wa sona moro re le ka moka,
- 7 Sona ge A re fa, mellwane ga se A re segela.
- 8 Rena nka re segelana yona?

- 9 Rope se sa kgomo ke sa rena a re se ngwathelaneng,
- 10 Go ba le tshetla a re tlogeleng,
- 11 Bana ba mpa ga ba ke ba timana,
- 12 Ruri ba ngwathelana hlogwana ya tšie.

- 13 Go rwalelana marumo a re tlogeleng,
- 14 Tsebang gore ya ja nngwe ga e none,
- 15 Go išana ka fase ga mabu ga se go rarolla bothata,
- 16 Go kgotlelelana le go lebelelana a re ithuteng.

- 17 Re se se phaketše bangwe se ka tla sa re bipela,
- 18 Gobane ga se ngwege, ebile ga se fele,
- 19 Ba go ipha sona ka kgang a ba dio tlogela,
- 20 Gobane ba bantši se ba meditše, ebile se sa tšile go ba putetša.

- 21 Ka dipolelo go fapana go se re dire manaba,
- 22 Gore go thomile go dula mang pele, kae, ga go bohlokwa,
- 23 Go bolaelana naga ka moka e le ya rena a re tlogeleng,
- 24 A re itshwareng Seafrika Maafrica.

[Letl. 118–119]

- 3.1 Efa setlabela se se dirišitšwego temanathetong ya 1 go gatelela kgopolo ye e tšweletšwago. (1)
- 3.2 Tsopola seka se se tšweletšago moya wa ntwana temanathetong ya 1. (1)
- 3.3 Laetša ka fao sereto se se bopilwego ka gona o lebeletše ditemanatheto. (2)
- 3.4 Hlaloša ka fao sereti se dirišitšwego tlhalašothwii temanathetong ya 6 go tšweletša tharollo seretong se. (2)
- 3.5 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 3.6 Utolla molaetša wo o tšweletšwago ke temanatheto ya 3. Fahlela karabo ya gago o lebeletše mothalotheto wa mafelelo. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

O GOROGILE – JN Mohlamonyane

- 1 O gorogile senatla sa Afrika nagasello,
- 2 O boile gae Gauteng motsemollakoma,
- 3 O tsene gae Transfala a farafarilwe ke bannatia,
- 4 O fihlile a hwetša ditaba di mo letile,
- 5 O goroga naga e hlakahlakane ka bophara.

- 6 Ke ngwana wa Mafrika yo a tšwago Thoseng,
- 7 O rile a kobja mengwagangwaga kgolegong ra nyama,
- 8 Ra gopola mohlako wa kgatelelo manyami,
- 9 Kganthe Modimo ga a fole patše,
- 10 O mo lokollotše Tate, Ramaatla, Kukamadišhaba,
- 11 Lerumo la setšhaba la mo gobela megobo wa bagale.

- 12 Bana ba belegwa ba swana ka megopolo eke mafahla,
- 13 Ba ile ba e hlaba ka meetlwa ya noko le hlong
- 14 Bagale boMhlaba le boSegwale ba e bogela komatona,
- 15 Mengwaga ba fiwa kotlo ya lehloyo kgolegong,
- 16 Ka kgonthe se sa felego se a hlola baetena!

- 17 Wena Rolihlahla Mandela, o mogale senatla sa mantho,
- 18 Kgonthe o rile o lokollwa boRamošweu ba kokorega,
- 19 Ba itšhophatšhopho eke noga e ripilwe mosela,
- 20 Bogale bja gago bo phološitše Maafrika kgatelelong,
- 21 Aowa, ge e le setulo se ke sa gago, se dule ka nnete.

- 22 O rile go goroga manyami a phuthollwa kobong,
- 23 Bja gago bophelo ga se wa bo kwalela ka boiketlo,
- 24 Ba gago bana ba fepilwe ka leleme la kgatelelo,
- 25 Wa gago mosadi wa ganetšwa go mmona o se lekgwahla,
- 26 Lehono ke nako ya gago ya go ipshina le ya gago meloko.

[Letl. 133–134]

- 4.1 Laetša ka moo sereti se dirišitšego poeletšo temanathetong ya 1. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 4.2 Akaretša temanatheto ya 2. (1)
- 4.3 Hlaloša tirišo ya tshwantšhokgopolo mothalotheo wa 19. (2)
- 4.4 Hlaloša tirišo ya kelelothalo temanathetong ya 3. (2)
- 4.5 Akanya maikutlo a Mandela o lebeletše temanatheto ya 5. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPELETŠO)**POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****MATSIKINYANE – SJ Mokaba, KP Matsho, EM Phofi, MS Machitela**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

TSHADI ITSHWABELENG – EM Phofi

- 1 Lena mpotšeng mo ...
- 2 Ka gore se se segotlane sa mamina
- 3 Se reng se rethwa ke phefo tša badiradibe?
- 4 Ngwana go tswalwa go pharwa sethobolong?
- 5 Ngee, ya go hlohleletšwa ke nyora la legae!
- 6 Makgopelatšhireletšo go bešweng ke tšatši,
- 7 Makgopelatšhutišo phulong tša dikolobe.

- 8 Le sa se setla seana la diiri le diirana
- 9 Phogwana e thapile boka tanyatanya
- 10 Kobo ya sona e le dikata di lahlilwego
- 11 Se goragora dikgobeng tša mphuthelatlakala
- 12 Se kama podile ka atlana tša tokomane.

- 13 Lena wee, le reng ka sephedi se seswa se?
- 14 Le reng ka motswalwaatswalelwa tshotlo yo?
- 15 Le reng ka mathomo a bofelo bja phelo bjo?
- 16 Tshadi wee, tshadi wee!
- 17 Mekgeledi ya megokgo ya yoo ga e go gagole pelo?
- 18 Meethimolo ya 'gwe ga e go tlerole moko?
- 19 Methothomelo yeo ga e go kgotlhantše moya?

- 20 O diabolose ka manaka mmagotlhokaina,
- 21 O sathane a ipheditše, ga wa romeletša,
- 22 O apola serithi sa botswadi nameng ruri,
- 23 Gomme o sa ba le sebete o ipitša mosadi.
- 24 Tshadi itshwabeleng!

[Letl. 38–39]

- 5.1 Tsopola mohlala wa poeletšo ya senoko temathetong ya 1 o be o fe le mošomo wa yona. (2)
- 5.2 Laetša tirišo ya tshwantšhokgopolo ye e tšweletšwago ke methalotheto ya 10 le 11. (2)
- 5.3 Hlaloša mohuta wa setlabela seo se dirišitšwego methalothetong ya 17–19 go tšweletša maikutlo. (2)

- 5.4 Hlaloša metara wo o tšwelelago mothalothetong wa 21 o lebeletše molawana wa kgaogano. (2)
- 5.5 Ahlaahla ka mo sereti se dirišitšego tumelokganetši go ala kgopolokgolo ya sereto se. (2)

[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o arabile ya ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele KAROLONG YA C. Ge o arabile ye telele KAROLONG YA B gona araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE

BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele

Ala kahlaahlo ya tshwantšho ya baanegwa o lebeletše Komanyi.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele

Badišiša setsopolwa sa A le sa B ka tlhokomelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA A

'A ke re go thwe yola Ditau bjale ebile o robile morwedi wa Moganwa leoto?'
 'Ee, ba go se tšhabe melato le go šelema tšhidi ba re go bjalo, Mokone.'
 'Ai! Ruri tše tšona di tloga di phurela maswikana ditaba tša morwa wa kgoši. Rena re tla re re ke dipitsi ra bona ka mebala.'
 Senyama le Makgabo ba rile ba sa swere mehlamo ba bitšana ka meano ya bona 5
 bjalo, ba imakalela ba šetše ba tsena ka kgoro ya motse ba bile ba lebagane le yona
 ya go tsena ka mošate thwii! Kgorong ba fihlilego go be go šetše go le diputswa tše
 tharo, tšeo di bego di bonagala gabotse gore ka nnete di sa iphumula melomo ka
 lebaka la tlhotlwa yeo di bego di e šielana gona moo kgorong.
 Afa Senyama le Makgabo ga se ba sepela ka tshwanelo ka gore ke mo sephokwana 10
 sa bjala se sa phephela kua lefaufaung. Ruri se sa phetha mošomo wa sona wa 'a re
 šielaneng bana ba motho ba ngwathelana hlogwana ya tšie.'
 'Maphephodikolo ...! A na ruri lena ga le re bone ge le namile le dio kgonamiša
 legapana le ilale?' Gwa botšiša Senyama a bile a phurolla diatla ka go felesetša sello 15
 sa gagwe.
 'Ee, ge o bona le rena re iphumula melomo bjalo ke gore kutung ke mphela monna wa
 gešo.' Gwa bolela Semoka yo mongwe wa bakgalabje bao ba bego ba le kgorong.
 Senyama le Makgabo ba rile go dula fase mola, madume a nama a ya a ba a boa ka
 tshwanelo.
 'Bjale, le re go thweng ka tša masa monna wa gešo?' Gwa botšiša Senyama ka go 20
 sebana le Semoka.
 'Ditau ga a betha mosadi?'

[Letl. 5–7]

- 7.1 Diteng tša puku ye di theilwe godimo ga tikologo ya segologolo. Efa dilo TŠE THARO tše di tsweletšago tikologo ye. (3)
- 7.2 Moanegwa yo ditiragalo tša puku ye di dikologago godimo ga gagwe ke mang? (1)

- 7.3 Ke thulano ya mohuta mang ya Ditau le Mpimpi yeo go bolelwago ka yona setsopolweng se? (1)
- 7.4 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (1)
- 7.5 Hlaloša ka fao dipolelo tša baanegwa ba ba lego setsopolweng se di amanago le morero wa puku ye ka gona. (2)
- 7.6 Hlatholla ka fao diteng tša setsopolwa se di tswalanago le phekgogo ya puku ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le taba ya mohu Kgoši Tsweke ya go kgethela Ditau mosadi? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**SETSOPOLWA SA B**

Kgorong ya Bakone ruri go be go tletše mo go bego go hlokega le bjona botshwelo bja mare. Megopolo le yona e be e kgatlampana ka pelo tše tšhwaana. Mokete o be o itaetša e ke o tla phala le wola wa nako ya ge Ditau a be a bewa setulong sa bogoši a farafarilwe ke yoo lehono e lego Moganwa. Ee, ke ra Nthuše wa gaRamaphuelle. Aowa, ba be ba swanetše ba thumasetše ka mokgwa wo le bona ba tla kgotsofalago ka gona, kudu ka ge la nkwe lona go be go šogilwe letlalo le lefsa gore e re ge Ditau a lekanela le yola Thabišo, a se tlo bonwa ka letata la go paologa la go galošwa ke phišo ya letšatši. 5

Letšatši la ntshe ruri le bonwe ke bao ba bego ba hlapile mahlo mohlang woo. Magoši a kgole le kgauswi a be a memilwe. Ba be ba tlile ka makatanamane baeng gona kua Bakoneng, gomme ba dudišitšwe ka a mabedi a go hloka le sekaku. Kgokolo bjalo ka majadihlogo o be a le gona le ge yena a be a bonagala a sa phadimiše sefahlego gakaalo. Le ge Kgokolo a be a khupetše moya ka tsela yona yeo, ga go seo a bego a ka se dira le gatee ka gore nnete gona ga di epše moleteng o tee. Di tlogile di mo fahla tša Mpotše, a ba a bona bokaone e le go bea fase. O kgatlile motswiri a ba a betha le yona tangwa eupša gwa se thuše selo. Letšatšing leo gona direto le tšona di ile tša fegollwa madingwaneng. Kgadi ya Bakone, Sebodu o be a reta ebile a retebotša. Ee, kgadi ga e na bosehlanana lapeng la mmayo. 10 15

[Letl. 172]

- 7.8 Ke semelo sa mohuta mang sa Kgokolo se se tšweletšwago ke setsopolwa se? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 7.9 Bontšha bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.10 Ka dintlha TŠE THARO re alele ponelopele ya gago mabapi le go khupela moya ga Kgokolo. (3)
- 7.11 Go ya le ka fao o badilego puku ye, ke kgadimonthago efe ye o bago le yona mabapi le go se phadimiše sefahlego ga Kgokolo? Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.12 Ahlaahla ka fao moya wo o fokago setsopolweng se o amanago le tlemollo ya lehuto pukung ye. Efa dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Ala kahlaahlo ya tshwantšho ya baanegwa o lebeletše Mojabobedi.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA C

... Molatelo a leba bookelong a fihla a re lephontshana la seanywapudi nyahla! Mola se rego ngee, baoki ba batamela ba se phanakolla diphanakane tše se tlilego se phanaketše ka tšona ba se phara sefegeng sa mmagosona! Mola se kgomago tlhoko ya letswele la go šiša ka lerama, sa napa sa le kakatlela ka molomo e bile se fela se leka go le thulathula ka phatla! Gore se be se rutilwe ke mang go dira bjalo na?

5

Go boeleng ga Molatelo gae a phuthetše lethabo leo ka lepayana, go ile gwa tsoga sesasedi. E be e se sesasedi sa go tshwenya ka gore e be e le lethabo, bakgekolo le basadi ba phepela ka maswielo le magogwa mola bakgalabje ba ba kgarama bjalo ka mamane e le ge ba itia dikati. Morwa yoo wa Mojabobedi le Molatelo o ile a thewa la Matome ka ge le be le lebane. Gape ke sona segagaborena bana ba thaka rakgolwake. Ngwana ga a re go belegwa a fo thewa leina go ya ka mmala wa gagwe goba sebopego e se kgomo goba pudi.

10

'O bona go ka ba bjang ge re ka ya go aga thoko?'

'O ra gore re tloge ka mo gae?'

'Ee, kgane wena o bona bjang?'

15

'Ke a go kwa, eupša taba ye kaa o tšwa go e tšea kae? Gape ge e le gore go na le yo a go tshwentšego o mpotše ke bonane le yena.'

'Wena a ke re ga o hlwe ka mo gae.'

'Molatelo, etšwa ka taba o tlogele go gata dirite.'

[Letl. 27–28]

- 9.1 Diteng tša puku ye di theilwe godimo ga tikologo ya sebjalebjae. Efa dilo TŠE THARO tše di tšweletšago tikologo ye. (3)
- 9.2 Moanegwa yo ditiragalo tša puku ye di dikologago godimo ga gagwe ke mang? (1)
- 9.3 Ke thulano ya mohuta mang ya Mojabobedi le Molatelo ye go bolelwago ka yona setsopolweng se? (1)
- 9.4 Bontšha tebelelo ya mongwadi setsopolweng se. (1)

- 9.5 Hlaloša ka fao dipolelo tša baanegwa ba ba lego setsopolweng se di amanago le morero wa puku ye ka gona. (2)
- 9.6 Hlatholla ka fao diteng tša setsopolwa se di tswalanago le phekgogo ya puku ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.7 Na maikutlo a gago ke afe mabapi le taba ya Molatelo ya go nyaka go tšwa ka gabo Mojagobedi? Fahlela karabo ya gago. (2)

LE**SETSOPOLWA SA D**

Mafelelong o ile a ikgodiša gore seo a gopolago gore o a se bona o tloga a se bona e le ka nnete. O be a bona eng hle gomme ge e be e se mantšu a go ngwalwa ka mongwalo wa go tlanywa ka moseka a go re: '*Cervical Cancer*'? Ka hlogong ya gagwe go ile gwa thoma go na sefako sa dipotšišo. Ruri o be a kgotsa ebile a makala gore afaeya mogatšwagwe yoo a bego a ipotša gore o mo tseba gabotse a ka be a na le kankere? Tša go ba le kankere ebile o be a di bona, sa go mo gakgamatša ka kudu ebile gore na yoo Molatelo o be a homoletše eng a sa hlaloše gore o swa kgotelele? 5

Mojagobedi o ile a thoma go kwešiša ditabana tše ntši tšeo a bego a sa di kwešiše ka mogatšagwe. Ditabana tša go etša go thaba kudukudu mohlang a ratile le go fo re tu, mohlang a tsogile ka mokgwa wo mongwe! Le tabana yela ya go se rate go hweletša Matome moratho o ile a thoma go kwešiša gore e ka be e be e hlohleletšwa ke eng. Seo a bego a šitwa ke go se kwešiša e be e le gore ke ka lebaka la eng Molatelo a ile a kgetha go dula taba ye kaa ka marago. 10

'Aretse! Mohlomongwe ga se ka bala gabotse, mogatšake ga a na kankere ya molomo wa popelo. Ga ke kgolwe gore a ka nkutela taba ye kaa,' ke sefako sa dipotšišo le dikgopolo gape se tlromana wa pula ya segou mmametlhake ka hlogong ya Mojagobedi ... 15

[Letl. 131–132]

- 9.8 Ke semelo sa mohuta mang sa Mojagobedi se se tšweletšwago ke setsopolwa se? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 9.9 Bontšha bokamorago bja diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.10 Ka dintlha TŠE THARO akanya ponelopele ya Molatelo ka go se botše Mojagobedi ka bolwetši bja gagwe bja kankere ya molomo wa popelo. (3)
- 9.11 Go ya le ka fao o badilego puku ye, ke kgadimonthago efe ye Mojagobedi a bilego le yona morago ga go utolla gore Molatelo o na le kankere ya molomo wa popelo? (2)
- 9.12 Ahlaahla ka fao moya wo o fokago setsopolweng se o huetšago tlemollo ya lehuto pukung ye. Efa dintlha TŠE THARO. (3)

[25]**GOBA**

DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA.

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Ahlaahla mehuta le mehola ya dingwalotšhaba tše di latelago:

- 10.1 Nonwane: 'Mmakgwadi le lejapela'
- 10.2 Sereto: 'Kgošigadi Modjadji (Kgoši ya go neša pula)'
- 10.3 Koša: 'Mathaka a rata nna fela'

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

NONWANE**MMAKGWADI LE LEJAPELA – AP Nkadimeng**

Nonwane, nonwane!

Keleketla!

Mmakgwadi e be e le mokgekolo yoo a bego a tsebega kudu motseng wa gabo. O be a tsebega ebile a tšhabega ka lebaka la bophelo bjo a bego a bo phela. O be a phela bophelo bja go makatša gomme badudi ba motse wa gabo ba mo tšhaba. Le ge e be e le motho yo mogolo o be a dula a nnoši, eupša a dira mediro yeo e bego e makatša ba bantši. O be a dira mediro ye megolo ka nako e tee, a phala basadi ba kgobokane.

5

[Letl. 33]

SERETO**KGOŠIGADI MODJADJI (KGOŠI YA GO NEŠA PULA) – MBT Makobe**

- 1 Re Balobedu, re boologa bohlabatšatši bja Zimbabwe,
- 2 Re ditlogolo tša Kgošikgolo Dzugudini
- 3 SebušaBakaranga banešapula tša mokhora,
- 4 Ba rego ge e duma e a tšhologana.
- 5 Ra tla ra ja maraka le dinyoba,
- 6 Ditlogolokhukhukhu tša Kgošikgolo Monomotapa ...

[Letl. 112]

KOŠA**MATHAKA A RATA NNA FELA – MBT Makobe**

Mathaka a rata nna fela,
Šebalee ..., ba dutše dikhoneng!
Ijoo ..., ijoo ... wee ...!

- 5 Mathaka a rata nna fela,
Šebalee ..., ba dutše dikhoneng!
Ba rwele dikefa, ba rwele dikepisi! ...

[Letl. 142]

[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe LE AP Nkadimeng**

Bala setsopolwa sa E le sa F ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA E**KGOMO E TSOGILE BAHUNG – AP Nkadimeng**

Nonwane, nonwane!

Keleketla!

... Gabotsebotse Rahodu o be a belegetšwe motseng wa Leribe kua nageng ya Lesotho. Ka go realo, o be a na le metse ye mebedi. Motse wo mongwe o be o le kua Leribe, nageng ya Lesotho mola wo mongwe o le Soweto go la Gauteng. 5

Rahodu o be a na le leruo kua gagabo Leribe mola a na le lengwe mo Gauteng motsengmogolo wa Soweto. Le gona kua gagabo o be a hloilwe ke batho ka lebaka la mekgwa ya gagwe ya bophelo. Mo Soweto le gona o be a sa ratwe ke batho ka lebaka la yona mekgwa yeo ya gagwe ya bophelo. Rahodu o be a se a hloiwa ke batho bohle bao a phelago le bona. O be a hloilwe ke balemi goba barui ba dikgomo, dipudi le dinku ka ge a be a ba utswetša leruo la bona. 10

O be a utswa leruo la Gauteng a iše Lesotho gomme ge a boa Gauteng go tšwa Lesotho o be a gogola leruo la fao gomme a tle nalo Gauteng. Ka letšatši le lengwe batho ba ile ba ya lapeng la Rahodu go yo reka kgomo ya monyanya. Lapa la Kelahlile le be le thabetše go hwetša kgomo ka pela ntle le bothata. Rahodu o ile a utswa kgomo ya motho yo mongwe a e iša moo monyanyeng. Kgomo e ile ya gapša ya išwa gabomonyanya. Rahodu o rile go fihla monyanyeng a leka gore o tlemaganya kgomo le mohlare. Ge ba tlema kgomo go wona, mohlare o ile wa tomoga ka medu. Ba rile ba sa kgotsa, mohlare wa opela wa re: 15

'Jo ... nna. Jo ... nna! Ka bona dikgolo ...'

20

[Letl. 83–84]

- 11.1 Tsopola matseno a nonwane ye. (1)
- 11.2 Molwantšhwa wa nonwane ye ke mang? Fahlela ka mabaka A MABEDI. (3)
- 11.3 Hlaloša tikologo ya nonwane ye ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 11.4 Efa semelo sa Rahodu. (2)
- 11.5 Ke ponelopele efe ye o bago le yona mabapi le bohodu bja Rahodu? Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 11.6 Ahlaahla molaetša wa nonwane. Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)

LE

SETSOPOLWA SA F**KGOSI MALEBOHO – BMT Makobe**

- 1 Ke Mohananwa wa Mmatšhwene a Lebula,
- 2 Tšhwene senaiwammele
- 3 Mola ka makopong e sa naiwe;
- 4 Ke setlogolo sa Batswana,
- 5 Basarwa batho ba boKgama le boMmangwato
- 6 Ngwato a' Mphela le Hlabirwa;
- 7 Ke tšhwene ya Mašiale gare, thaka tša go šia go gobolwa,
- 8 Ke motho wa boSeiphi sa boRahlapi a bodiba
- 9 Ke Ratšhatšha Mashilo morwarre wa Magoboko,
- 10 Madireng ke ya ke le noši
- 11 Ga ke romeletše masogana.
- 12 Bana le bommabo ba ile ba ntshega go bopega,
- 13 Nna phoofolo sešikalethaba le mawa,
- 14 Ka hwa ka disego
- 15 Ka be ka nyaka go fegologa Mohlatsweng,
- 16 Ka re ke fetola ka re ga se lekopo ke dikepisi tša masogana tše!
- 17 Ba re mosela wa ntšokotšoko šoo o lekeletše,
- 18 Ka re ga se moselasela,
- 19 Ke dirotwane tša masogana.
- 20 Boya bjona ka gana nnang gore ke bjona,
- 21 Ka re ga se boya ke dipaki tša masogana!

[Letl. 114–115]

- 11.7 Laetša o be o fe leina la setlabela se se dirišitšwego gore ge pula e e na Kgoši Maleboho o koloba mmele fela mo mothalotheong wa 2. (2)
- 11.8 Ke ntlha efe ya thetotumišo ye e tšweletšwago ke methalotheto ya 1–9 seretong se? (1)
- 11.9 Akaretša kgopolokgolo ye e rwelwego ke methalotheto ya 9–11. (1)
- 11.10 Mohola wa poeletšothomi ye e dirišitšwego methalothetong ya 14–16 ke ofe? (1)
- 11.11 Hlatholla tirišo ya setlabela sa theto methalotheng ya 18 le 19 ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.12 Laetša ka fao sereti se dirišitšwego morumokwanotshadi methalothetong ya 20 le 21. (1)
- 11.13 Akanya moya wo fokago seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o arabile ya ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele KAROLONG ye. Ge o arabile ye telele KAROLONG YA B gona araba ya ditsopolwa KAROLONG ye.

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE

O IPHIHLETŠENG? – L Maphoso

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya morero wa papadi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

O IPHIHLETŠENG? – L Maphoso

Bala setsopolwa sa G le sa H ka kelohloko gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA G

SETSOPOLWA SA G

(Ka gare bošego ka ntlong)

(Go kwagala motho a lla)

- JEMINA: *(O leka go mo homotša)* Homola hle, ngwanangwanešo. Homola, Rebone. Tšhiwana ye e sa hwego e leta monono.
- REBONE: O a tseba, mmame Jemina, nka be mma a sa phela. 5
- JEMINA: *(Ka pelobohloko)* O a tseba mogolwake le yena o le lahlile le sa le ba banyenyane.
- REBONE: Bjale, mmame, ke tla išwa ke mang sekolong tate o gana go nkiša? Moruti o tla mmotša o tla kwešiša.
- JEMINA: Tate o re a ka se rekiše dikgomo tšela gobane di tla fela gomme tatemogolo Sebaratlane a tla a kwa bohloko ge di fedile ka gore ke lefa le a mo tlogeletšego lona. 10
- REBONE: O a tseba tatago le yena ka go kwešišetša ditumelo thoko. Gape badimo ga ba re re ipolaiše tlala ka lebaka la bona.
- JEMINA: Bjale butiago Benjamene yena o kae? 15
- REBONE: Buti o humane mošomo ga Sebakweng wa go laiša mohlabana. A ke re yena ka sekolo go padile ka gore ga se a fiwa ka mo hlogong.
- JEMINA: E le gore Mahunela o reng a sa mo tšeiše laesense ya go otlela gore a kgone go inyakela mošomo?
- REBONE: Ba fapane kudu gona moo. 20
- JEMINA: Ba fapana bjang?
- REBONE: Gape tate o re bokaone a mo rekele dimeila le dipokolo ka gore tšona ga di nyake laesense ebile ga di je makhura.
- JEMINA: *(Ka go itlhoboga)* Owe! O a bona mo, Rebone ngwanamogolwake, le lebane le tshotlego ye kgolo. 25

Mminoratho

[Letl. 21–22]

- 13.1 Na babapadi ba ba latelago ba tswalana bjang le Rebone?
 13.1.1 Jemina
 13.1.2 Mahunela (2)
- 13.2 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša mohola wa ditšhupasefala setsopolweng se. (3)
- 13.3 Re alele boithekgo bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 13.4 Hlatholla tema ye e kgathwago ke mminorathwana le khwelelo papading ye. (2)
- 13.5 Na poledišano ya Jemina le Rebone e hlotšwe ke mohuta ofe wa thulano? Fahlela ka karabo ya gago. (2)
- 13.6 Swayaswaya ka mo Mahunela le Rebone ba fapanago ka maikutlo mabapi le thuto. (2)

LE

SETSOPOLWA SA H

(Ka ntle mosegare kgorwaneng)

- MAHUNELA: (O noši) Ge nka be ke se ka fapana le Thokgola, nka be ke tseba gore ke tla ya go yena motho yo a tšerego tšhelete ya ka, a tle a golofale. Gore e ka ba e sobeletše ka kua gare ga mantle a botshwelamare, gona ke a gana. E re ke dio lebelela mehlala ye. (O a lebelela) Wo ke wa 5
 Rebone. Wo e ka ba wa Jemina. A! A! wo wona o nyakang? Ga ke kgolwe. (O a goelela) Rebone! Rebone!
- REBONE: (O kgojana) Tate!
- MAHUNELA: Nke o tle mo o mpotše.
- REBONE: (O a goroga) Ke le botšang, Tate? 10
- MAHUNELA: Mohlala wo o a o tseba?
- REBONE: Ga ke o bone gabotse. Ke ofe?
- MAHUNELA: Šo o lebelele gabotse.
- REBONE: Aowa, nna ga ke o tsebe.
- MAHUNELA: Mo botshwelamare go ile gwa tla wena le mang? 15
- REBONE: Ge ke gopola gabotse, ke nna le Jemina fela ba re tlilego mo morago ga gore ledimo le rwale botshwelomare bjo.
- MAHUNELA: Yo mongwe gape?
- REBONE: Yo mongwe gape ga ke mo tsebe.
- MAHUNELA: Gape mohlala wo o a mpelaetša. 20
- REBONE: Kganthe ke wa mang?
- MAHUNELA: (Ka pelobohloko le motsetlo wa senna) Tšhelete ya ka e ile. Na ke bomang? Dikgomo tša ka le tšona di ile! Na badimo le mpontšhang?
- REBONE: Le be le beile kae?
- MAHUNELA: Gona ka mo ntlwaneng. Tšhelete ya ka e latela dikgomo. 25
- REBONE: Gape nna Tate, ke be ke tseba le se na tšhelete.
- MAHUNELA: Tšhelete e be e le gona, ngwanaka. E no ba nna ke be ke sa nyake go e šomiša.

[Letl.102–103]

- 13.7 Efa dilo TŠE PEDI go tšwa polelonošing tše di utollago gore Mahunela ke motho wa go rata tšhelete. (2)
- 13.8 Na mmapadihlaedi ke mang setsopolweng se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 13.9 Hlaloša mohola wa segodišamantšu papading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.10 Hlatholla ka mo thekniki ya kgegeoteramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.11 Ahlaahla gore go timela ga tšhelete ya Mahunela botshwelamare go romela molaetša ofe bathong. (3)
- [25]**

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya morero wa papadi ye. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Badišiša setsopolwa sa I le sa J ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA I

HUNADI:	<i>(O kgathola mahlong)</i> O itote Hunadi, se re ke be ke bobola bjalo ka nose. O sa šupa gore ke hlarediahloga?	
MPHAKA:	<i>(O a ngaletša)</i> Ge o gana go mpotša se se go tlaišago moyeng, gona ke le mogatšago, o tla šala o bobola bjalo o nnoši. E re nna ke yo bona dipitšša tša ka.	5
HUNADI:	Ntšhiroge ke šale ke bobola ke nnoši, ka gore ke sebobodi se se se nago tlaologanyo! Nxa, basadi! Motho o no go ferehla megopolo o iketlile go se na molato... <i>(Raisibe o a kokota)</i>	
MPHAKA:	E re ke tloge, re tla be ra hwetšwa ke batho mo re bolela se sa bonagalego. <i>(O a ema o leba lebating o gahlana le Raesibe a swere mangwalo)</i>	10
RAESIBE:	Mangwalo šea mma. Le lengwe o ka re le tšwa ga bokoko.	
HUNADI:	<i>(O fapana le yena)</i> A fe tatago ngwanaka. <i>(O a tšwa)</i>	
RAESIBE:	<i>(O tsena ka phapošeng ya tatagwe ya go ngwalela.)</i> Tate mangwalo šea.	15
MPHAKA:	Ke lebogile Mošopšadi. A tlile neng?	
RAESIBE:	Raposo o sa tšo tla gonabjale o bile o sepetše.	
MPHAKA:	Ke lebogile ngwanaka, o ka sepela. <i>(O nyakurela mangwalo a gagwe.)</i>	
	Bjo bjona bo reng nke bo ile bja bulwa ke motho? E ka ba ba be ba nyaka eng go bjona? <i>(O a bo bula gomme semamaretši se fo bulega gabonolo)</i> Matlakane! Bjo bjona bo be bo butšwe. Na ba be ba tsoma go kwa eng? Ruri motho o se mo fetše ...	20

[Letl.14–15]

15.1 Na babapadi ba ba latelago ba tswalana bjang le Mphaka?

15.1.1 Hunadi

15.1.2 Raesibe

(2)

15.2 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša mohola wa ditšhupasefala setsopolweng se.

(3)

15.3 Re alele boithekgo bja ditiragalo tša setsopolwa se.

(2)

- 15.4 Hlaloša mohuta wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 15.5 Hlatholla ka fao mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi papading ye. (1)
- 15.6 Utolla molaetša wa setsopolwa se. (1)
- 15.7 Swayaswaya ka mo Mphaka le Hunadi ba fapanago ka maikutlo mabapi le go boela gae Bonwatau. (2)

LE**SETSOPOLWA SA J**

KALA:	O bolela bjalo ka setlatla monna.	
MPHAKA:	(O <i>kgathola mahlong</i>) Kgetha mantšu a gago.	
KALA:	(Bo <i>šetše bo mo swere</i>) O re ke direng? Ga se Bonwatau fa. Ge o tennwe ke go dula mo tšwa monna!	
MBARI:	(O <i>ba tseba ganong</i>) Tlogelang go fafatla. Ga le bone gore re bothateng. Ba bangwe ba lena ba tlo lewa ke lerumo.	5
MPHAKA:	Bjale ka gore le thenotše mmušo a sa etetše Bobididi, ba tlo dirang ka yena ge a boa?	
MBARI:	Ga go se sengwe, o swanetše go hlahlelwa. Wena ga o bone ge ba sa tletše mola lebaleng.	10
MPHAKA:	O a tseba re itshegiša ka ditšhaba.	
KALA:	O sa šupa gore ga re tsebe se re se dirago motšwabotšo tena?	
MPHAKA:	Se ntsene ganong. Dinageng tše kgolo bohwiriwiri le bonokwane bo gona eupša ge bo hweditšwe ga go dirwe sa pudi ya ja leotša.	
MBARI:	(O <i>a selekega</i>) Monna, a nke o hlokomele seo o se bolelago. Mo ga se gageno. Ge o rata go re laetša gore re sepediše ditaba tša rena bjang o tlo wela bothateng.	15
MPHAKA:	Ga ke le rute gore le sepediše ditaba tša lena bjang. Ke fo re ge le sa hlwe le tsoma Rakgwakgwa le reng le sa mo tloše setulong ka ntle le go tšholla madi. Sehlwaseeme sela sa gagwe se agilwe ka tšhelete tša lena ga go bjalo?	20

[Letl. 52]

- 15.8 Go tšwa setsopolweng se, efa dintlha TŠE PEDI tše di laetšago gore Kala o na le kgethologanyo. (2)
- 15.9 Na mmapadiphethegi ke mang setsopolweng se? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- 15.10 Hlaloša moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 15.11 Hlatholla ka mo thekniki ya kgegeoteramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 15.12 Na o bona ditiragalo tša setsopolwa se di ka bapalega sefaleng? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya morero wa papadi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Bala setsopolwa sa K le sa L ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA K

NTSHEPE:	<i>(O bala kuranta)</i>	
NTLOGELENG:	<i>(O tšwa ka phapošeng ya bona o swere paki ka letsogo)</i> Hee, wena Ntshepe! Ke dinomoro tša mang tše?	
NTSHEPE:	<i>(O tsoša hlogo)</i> O ra dinomoro tša dife bjale, mogatšaka?	
NTLOGELENG:	<i>(Ka bogale)</i> Ke bolela ka tše o di fihlilego ka mo morabeng wa paki!	5
NTSHEPE:	<i>(Ka go iketla)</i> Nke o di tliše mo ke di bone.	
NTLOGELENG:	O di bona ge di dira eng? A ke re o a di tseba.	
NTSHEPE:	<i>(O homola sebakanyana o beile monwana molomong)</i>	
NTLOGELENG:	Bjale o homoletše eng? O sa nagana go tlo mpotša maaka?	
NTSHEPE:	Aowa, mogatšaka, dinomoro tše o bolelago ka tšona ke tša Lerato. O nneile tšona mesong ge ...	10
NTLOGELENG:	<i>(O mo tsena ganong ka bogale)</i> Ga o na dihlong, monna tena! Kgane ebile o a di tseba gore ke tša mang?	
NTSHEPE:	Ke sa di tsebe ke itšeng mola di neilwe nna?	
NTLOGELENG:	Ke kgale ke go bona gore o na le mathaithai, Ntshepe. E sa le gore re tle mo Motetema ga o sa swarega.	15
NTSHEPE:	Aowa, mmagwe, dinomoro tše ke tša Lerato yo ke ilego ka mo ruta kua Diepkloof.	
NTLOGELENG:	Bjale ge o ile wa mo ruta, o go neelang dinomoro tša mogala?	
NTSHEPE:	Mogatšaka, Lerato o šoma lebenkeleng la diphahlo kua Groblersdal. O nneile dinomoro tše gore ke fele ke mo leletša ge ke ...	20
NTLOGELENG:	Tlogela kua! o re o dira mang setlaela sa gago?	
NTSHEPE:	Wena o tshwenya ka go ntsena ganong ke sa bolela.	
NTLOGELENG:	A ke re ke a kwa gore o thoma maaka a matala.	
NTSHEPE:	Gomme ke go botša nnete, mogatšaka, dinomoro tše ke di tšere go Lerato gore ge ke nyaka se sengwe lebenkeleng la bona ke kgone go mo leletša.	25

[Letl. 4]

17.1 Na babapadi ba ba latelago ba tswalana bjang le Ntshepe?

17.1.1 Ntlogeleng

17.1.2 Lerato

(2)

- 17.2 Ka dintlha TŠE THARO hlaloša mohola wa ditšhupasefala setsopolweng se. (3)
- 17.3 Re alele boithekgo bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 17.4 Hlaloša mohuta wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 17.5 Hlatholla ka fao mongwadi a tšweleditšego kgegeophetogi papading ye. (1)
- 17.6 Utolla molaetša wa setsopolwa se. (1)
- 17.7 Swayaswaya ka mo Ntlogeleng le Ntshepe ba fapanago ka maikutlo mabapi le dinomoro tša mogala. (2)

LE

SETSOPOLWA L

TSARANE:	Le ge ke sa ba tsebe ka moka eupša yo a bego a na naye ga a some le yena. Ke mparanyana ye nngwe ye e šomago ka mo Motetema.	
RADITHEKISI:	(<i>O homola gannyane</i>) A sefatanaga sa gagwe ke se se bjang?	
TSARANE:	Mong'aka, go hlwa re go anegela e tlo no nka re go botša maaka. (O <i>ntšha khasete</i>) Khasete ye re ba swantšhitšego go yona še. (O <i>mo nea yona</i>)	5
RADITHEKISI:	(O <i>amogela khasete ebile o e tsenya mo e swanetšego go bapala</i>) Ke nyaka go iponela ka bonna, banna. (<i>Setunyana</i>) A! A! A! Mosadi wa ka a sepela le mpša ye! (O <i>šikinya hlogo</i>) Banna, tšwelang ka kua ntle ke tlo le bitša ka moragonyana. (O <i>emelela ba a tšwa. Radithekisi o šala a lebeletše a nnoši</i>)	10
BOBEDI:	(O <i>šala a bolela a nnoši</i>) Ke gore mosadi yo o nyaka go mpona gore ke bjang. Lehono gona ke tlo mo rutela batho. (O <i>kwagala mošito wa motho</i>) Bjale ke mang yo a sepelasepelago ka mo ntlong ka gore Lerato ga a gona? (O <i>a theeletša</i>) Hleng o ka re ke yena Lerato? Ge e le yena o tlo ntseba gabotse. Nke ke ye ka kua phapošeng ke bone gore ke mang. (O <i>a emelela o ya ka phapošeng mo a hwetšago Lerato</i>)	15
LERATO:	Ao, mogatšake, ke itše ke tlo go dumediša ka bona o sa na le boTsarane. A le hlwele bjang lehono?	20
RADITHEKISI:	(O <i>bogale</i>) A ga se ka go botša gore ke tlo ba ka go hwetša?	
LERATO:	(O <i>a tširoga</i>) E o ra ka eng, moratiwa?	
RADITHEKISI:	(O <i>huna letswele</i>) Ke tlo go ... (O <i>mo lahla fase</i>) Ke tlo go bolaya nna.	25
LERATO:	(O <i>pshikologa fase</i>) Joo! O mpolaelang, joo!	

[Letl. 32–33]

- 17.8 Go tšwa setsopolweng se, efa dintlha TŠE PEDI tše di laetšago gore Radithekisi ga a na tlhompho. (2)
- 17.9 Na mmapadiphethegi ke mang papading ye? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI go ya ka tsebo ya gago ya papadi ye. (3)

- 17.10 Hlaloša moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 17.11 Hlatholla ka mo thekniki ya kgegeoteramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.12 Na o bona ditiragalo tša setsopolwa se di ka bapalega sefaleng? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE THARO. (3)
[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80